

*Є. Канчура, к.ф.н., вчитель вищої категорії, вчитель-методист
Любарська гімназія №1 Любарської районної ради Житомирської області*

ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ ТЕКСТІВ З ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ФОЛЬКЛОРУ ЯК МАТЕРІАЛУ ДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ ТВОРЧОГО ЧИТАННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Опанування творчого підходу до читання є невід'ємною складовою комунікативного підходу до вивчення іноземної мови. Головним чинником формування читацької компетентності особистості постає здатність дитини отримувати задоволення від змісту прочитаного та від безпосереднього контакту зі словом як мовним знаком і образом, що набуває особливого значення в наш час, інформаційної перенасиченості та зниження потреби у розвиненому вербальному спілкуванні [5]. Стрімке зниження інтересу до слова є справжньою загрозою для суспільства, ми втрачаємо здатність спілкуватися, руйнуються зв'язки між поколіннями, зникає безперервність, як запорука збереження культури людства. Саме тому перед будь-яким вчителем-мовником постає задача особливої значущості: грамотний та концептуальний добір текстів для вправ та читання, зорієнтований на розвиток читацького інтересу та відродження зв'язку дитини та книги як явища культури. Література для дітей – перший різновид красного письменства, з яким стикається людина у своєму житті. Її вплив на розвиток свідомості та, як наслідок, на суспільство в цілому завдяки силі імпринтингу є чи не найбільшим з усіх інших [6]. Використання найкращих зразків художньої літератури та фольклору англійських країн на уроках англійської мови дозволяє не лише розвивати навички граматики чи вимови, читання чи аудіювання, але й формує читацьку компетентність, підтримує безперервність ланцюга культури, зумовлює підґрунтя для міжкультурної взаємодії та самоусвідомлення дитини у великому мультикультурному світі.

Досвід роботи з фольклорними джерелами та текстами художньої літератури, які мають безпосередній зв'язок з фольклорною традицією, доводить: тісний контакт дитини з аутентичними скарбами красного письменства в рамках навчального процесу забезпечує стійкий інтерес до літератури, зацікавленість у художніх засобах, допомагає загострити увагу на виразних та стилістичних мовних нюансах, зумовлює мотивацію до подальшого розвитку мовних навичок. Робота з текстами відбувається на всіх рівнях та етапах навчального процесу, від позакласної ігрової діяльності до опанування програмового матеріалу, від уроків у початковій школі до випускників. В рамках роботи по розвитку читацького інтересу учні старших класів залучаються до наукової роботи у МАН [див. напр., 4]. Постійна творча робота з художніми текстами ґрунтується на моїх літературознавчих дослідженнях у царині англійського фентезі доби постмодернізму. Все вищезгадане спонукає мене до аналізу та узагальнення досвіду використання фольклорного та художнього матеріалу на уроках англійської мови.

Добираючи аутентичні тексти для використання на уроках англійської мови, ми керуємося критеріями тематики, що окреслена Програмою, рівнем складності тексту та місцем тексту в скарбниці світової культури. Так, критерій художнього стилю та укоріненості в традицію став одним з провідних в процесі добору зразків красномовства, які виявляється доцільним використовувати на уроках. Окрім того, ми враховуємо читацькі інтереси аудиторії, вікові особливості та компаративний потенціал матеріалу. Слід зазначити, що фольклорні та художні тексти ми залучаємо на всіх рівнях викладання мови (при навчанні фонетиці, лексиці, граматиці) та у кожній віковій групі. Окрема увага приділяється використанню таких текстів на уроках читання.

Творче читання у **початковій школі** передбачає насамперед фольклорні джерела, зокрема збірку «Mother Goose»[12], яка становить основу інтертекстуального тла англійськомовних дітей. На уроках застосовуються лічилки, руханки, забавлянки, які передбачають повну фізичну відповідь учня (total physical response (TPR)), та активізують засвоєння лексики та фонетики.

Уроки та позакласна робота з учнями **середньої ланки** продовжують знайомство з ігровим фольклором англійськомовних країн в таких формах роботи як двомовне читання для молодших школярів (презентація віршів зі збірки та у перекладі на українську мову [2]), перекладацькі майстерні, гурток «Коло казкарів» тощо. Тобто, перший етап ознайомлення з літературною та фольклорною традицією переходить у практичне опанування елементів поезики та закономірностей побудови художнього твору. Діти не лише роблять перші спроби перекладу, але й складають власні вірші, які активізують навичку письма.

Окремим елементом при роботі з фольклорними текстами постає компаративний аспект. Наприклад, порівняння структури та виразних засобів українських та англійських колядок тощо.

Інсценізація прозового фольклорного чи художнього тексту доцільна для застосування в різних вікових групах. Вона передбачає творче переосмислення тексту, уважне читання при трансформації мови автора в сценічні ремарки тощо.

Під час вивчення програмових тем також доцільно залучати художній матеріал як з ілюстративною метою, так і з метою розвитку читацької компетентності. Зокрема, тему «Спортивні ігри» ми розглядали на прикладі опису правил гри «Квіддич» з книги Дж. К. Ролінг «Гарі Поттер та філософський камінь» [11, с. 180-194], залучаючи при цьому не лише фрагменти тексту, а й уривки з екранізації роману. Аналогічно вдалими видаються спроби уроків читання по темі «Зовнішність» на матеріалі названої книги та із залученням постерів до фільму[3; 11], «Організація свята» на матеріалі опису дня народження Більбо з «Володаря Перснів» Дж. Р. Р. Толкіна тощо. Названі уроки детально описані та оприлюднені у фаховому виданні[1].

Творче уважне читання сприяє розвитку уяви та навичок орфографії. Так, з учнями середньої ланки (7-8 класи) доцільно залучати тексти сучасного англійського письменника Террі Пратчетта, зокрема його мовні ігри в романах про Тіффані Ейкінг [8; 10]. Пародійний стиль опису чарівного народцю, який боїться письма та олюднює літери алфавіту, дозволяє поновому поглянути на звичайний текст та спробувати свої сили у аналогічних «пазлах». виправлення мовних помилок героя сприяє аналітичному читанню та тренуванню чистоти мови [10, с. 170-171]. Аналогічно використовуємо приклади з художньої літератури для коментарів щодо лексики чи граматики (тлумачення слова «cool» в романі Террі Пратчетта [9], чи вигук Гендальфа «You shall not pass!» в фільмі за романом Дж. Р. Р. Толкіна). Незайвим буде підкреслити вигоду використання художніх текстів для вивчення ідіом та сталих виразів, зокрема у випадках їх деконструкції в романах Т. Пратчетта.

Говорячи про прийоми роботи з текстами, варто перелічити: комплексне читання (порівняння кількох подібних за тематикою текстів чи різних уривків одного твору – групова робота), трансформація при читанні (перетворення прозового тексту в інсценізацію, комікс тощо – проектна робота), пошукове читання (виявлення нюансів орфографії, лексики, граматики як виразних засобів автора), пост-читацька діяльність (розвиток творчого письма, навичок літературного перекладу тощо). Особливо відзначимо методичний прийом «Читацьке коло», запропоноване групою Bookworms, OUP [7], як форму групової роботи творчого опрацювання художнього тексту, що передбачає поєднання огляду змісту, пошукового читання (словникову роботу), зіставлення з життєвим досвідом учнів, аналіз твору з точки зору його поезики та особливостей мови тощо. Розподіл ролей (лідер дискусії, майстер переказу, майстер слова, майстер зв'язку з життєвим досвідом, майстер ключового фрагменту, майстер наведення культурних мостів) надає можливість активізувати читацький інтерес в учнів різного рівня розвитку та володіння мовою, спрямувати увагу на поетикальні та мовні особливості твору, заохотити дітей до читання художнього тексту та навчити культурі обговорення. Названий прийом дозволяє застосувати всі види навичок володіння мовою (читання, письмо, аудіювання та мовлення) та надає в руки викладачеві ефективний інструмент, який стимулює читацький інтерес.

Система роботи з художніми текстами розвиває читацькі смаки учнів, дозволяє сформувати та розвивати літературну компетентність. Так, в **старших класах** ми приходимо до дискусії «Books or computers», спираючись на складні класичні тексти (сонети В. Шекспіра тощо). Читацькі смаки та критичне мислення, розвинені під час уроків творчого читання, дозволяють всебічно проаналізувати поставлене питання і зробити свідомий висновок: «Not *either/or* but *both*» і впевнено зазначити, що безперервний ланцюжок культури знаходиться саме в наших руках.

Відзначимо, що навички творчого читання на базі роботи з аутентичними художніми текстами вдало розвиваються не лише під час уроків, а й у позакласній роботі. Так, вже згаданий гурток «Коло казкарів» є,

по суті, продовженням гуртка дитячого ігрового фольклору англomовних країн (курс якого був розроблений у нашій гімназії). Активно застосовуються навички творчого читання у літніх мовних таборах. Старшокласники роблять перші спроби літературного аналізу в роботах МАН. Наукові розвідки школярів дозволяють поглянути на мовний матеріал як на джерело інтелектуальної насолоди, привчити до уважного читання, зосередити увагу на перлинах фольклору та красного письменства. Результати досліджень застосовуються на уроках англійської мови та світової літератури. Міжкультурна взаємодія здійснюється завдяки зіставленню скарбниці народної творчості та літератури різних країн.

ЛІТЕРАТУРА

1. Канчура Є. О. A Long Expected Party: Developing reading skills lesson in the 8th grade / Канчура Є. О. // English, 2004. – № 21–22.
2. Канчура Є. О. Nursery rhymes: translation in Ukrainian / Канчура Є.О // Джміль, 1998. – № 3. – С.6-8.
3. Канчура Є. О. Once in Private Drive: creative reading lesson for the 6th grade / Канчура Є. О. // English, 2006.
4. Кошевник С. О. Forest as a poetical image in J.R.R. Tolkien's *The Hobbit* and *The Lord of the Rings* / Кошевник С. О. // English, 2004. – № 21–22.
5. Лобок А., Кирилова С., Нужно радоваться / Лобок А., Кирилова С. // Частный корреспондент. – 10.02.2016 – [Електронний ресурс] – Режим доступу до інтерв'ю : http://www.chaskor.ru/article/nuzhno_radovatsya_39411
6. Ніколаєва М., Читання фентезі корисно для мозку / Maria Nikolajeva, пер. українською Б. Салюк // Лекція в рамках Міжнародного семінару «Література для дітей та юнацтва в Україні: між західним та східним каноном», – Львів, 2014. – Центр дослідження літератури для дітей та юнацтва. [Електронний ресурс] – Режим доступу до лекції : <http://urccyl.com.ua/naukova-diialnist-literatura-dity-chas/lekciji/>
7. Oxford Bookworms Club Reading Circles // OUP. – [Електронний ресурс] – Режим доступу статті: <https://elt.oup.com/teachers/readingcircles/?cc=ua&sellLanguage=uk>
8. Pratchett T. A Hat Full Of Sky : [роман] / Terry Pratchett. – New York : Harper Collins Publishers, 2004. – 278 p. – (Першотвір)
9. Pratchett T. Carpe Jugulum : [роман] / Terry Pratchett. – London : Corgi, 1999. – 432 p. – (Першотвір).
10. Pratchett T. Wintersmith : [роман] / Terry Pratchett. – New York : Harper Collins Publishers, 2006. – 325 p. – (Першотвір)
11. Rowling J. K. Harry Potter and the Sorcerer's Stone: [роман] / Rowling J. K.. – New York, 1998. – 310 p. – (Першотвір)
12. The Real Mother Goose [поетична антологія] / New York, Barnes & Noble, 1992. – 122 p. – (Першотвір).